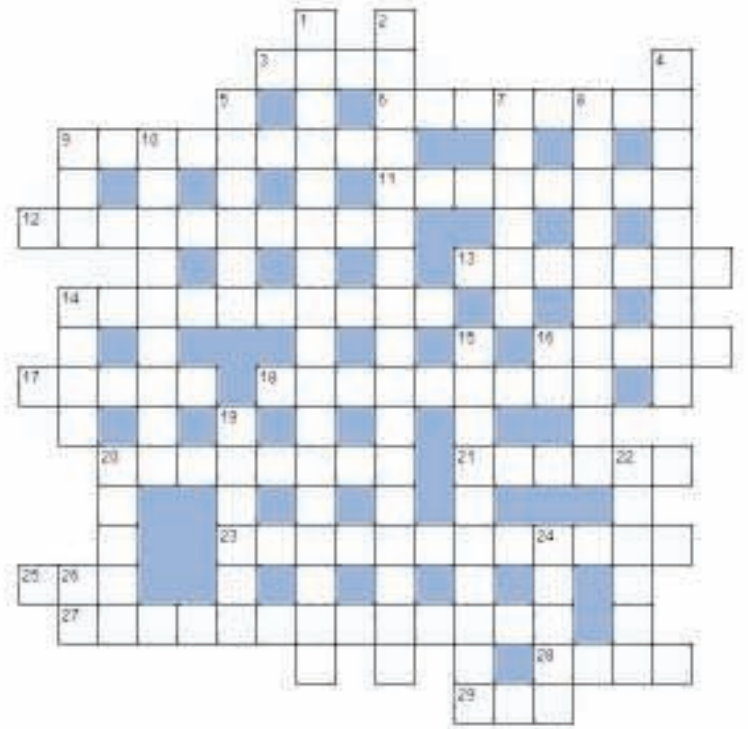

JAN EN DAAN VRAGEN

Hoe is uw hokjesgeest?

○ m in eindejaarspuzzel-sferen te blijven, verschijnt vandaag in plaats van een column een cryptogram van onze hand. Thema is wetenschap – maar ook voor taalliefhebbers is de puzzel goed op te lossen. Onder de goede inzenders verloten we twee dvd's van 'Reken maar nergens op', het cabaretprogramma over exacte wetenschap dat we samen speelden in 2014 en 2015. Inzenden kan t/m woensdag 11 januari. naar: ianendaan@ianendaan.nl

gen', 'vroeger', 'sociale relaties', 'verlangen' en 'gemis' werden vaak genoemd.

De onderzoekers namen deze lijst, met in totaal zo'n 35 woorden, vervolgens mee naar achttien verschillende landen. Daar vroegen ze mensen om de termen te ordenen op volgorde van hoe sterk ze een woord associeerden met nostalgie. De interculturele overeenkomsten bleken groot te zijn. De emotie werd van Japan tot Nederland en Kameroen allereerst positief gewaardeerd. Eenzaamheid en verdriet kwamen ook op de lijst voor, maar deze woorden belandden onderaan.

Hoewel mensen nostalgie dus allereerst als prettig ervaren, dragen nostalgische herinneringen volgens Wildschut altijd dubbelzinnigheid in zich. Ze draaien nu eenmaal om iets wat verloren is gegaan, tijden die voorbij zijn. Toch versterken ze sociale verbondenheid omdat ze vaak over gebeurtenissen gaan die je met anderen hebt beleefd. Bovendien gaan ze van negatief naar positief. Het waren heftige tijden, maar je was in staat om ze te overwinnen. Je moest zwoegen voor je examens, maar met je klasgenoten had je veel lol. Je oma is

ziet welke dingen belangrijk waren. "Het geeft je een gevoel van permanentie. De wereld om me heen verandert, alles is in beweging, maar ik blijf dezelfde."

Identiteit

Nostalgie gedijt niet alleen goed bij persoonlijke tegenspoed. Ook in tijden van grote maatschappelijke omwentelingen worden mensen nostalgisch, zegt Anouk Smeekes, onderzoeker aan de Universiteit van Utrecht. Ze noemt de bloei van de romantiek tijdens de industriële revolutie in de negentiende eeuw. Het verlangen naar vroeger helpt groepen te begrijpen welke aspecten van hun identiteit ze willen koesteren en behouden, legt ze uit.

Smeekes is een sociaal psycholoog die onderzoek doet naar de ervaring van nostalgie op collectief niveau: een sentimenteel verlangen naar 'die goeie ouwe tijd van ons land'. Ze bouwt voort op het werk van de inmiddels overleden Harvard-hoogleraar Svetlana Boym, die in haar boek 'The Future of Nostalgia' (2001) schreef over de idealisering van het verleden dat in werkelijkheid nooit heeft bestaan. Boym maakte een onderscheid tussen twee typen nostalgie: de reflectieve soort, een positieve kracht die ons helpt steeds weer nieuwe interpretaties van het verleden te verkennen en ervan te leren, en de 'restauratieve nostalgie', die het verleden in ere wil herstellen door een monument te maken van één versie van de geschiedenis.

Smeekes was benieuwd wat een gezamenlijk verlangen naar vroeger zou doen met het denken over verschillende groepen in de Nederlandse samenleving. In een van haar studies legde ze daarom een representatieve steekproef van de Nederlandse autochtone bevolking vragen voor als: 'Ik verlang terug naar het Nederland van vroeger'. Vervolgens peilde ze hun houding jegens de multiculturele samenleving, door vragen te stellen als: 'Ik ben tegen het feit dat moslims hoofddoekjes mogen dragen'. De link was onmiskenbaar, zegt Smeekes: mensen die zeiden dat ze nostalgie voelden waren een stuk negatiever over de aanwezigheid van etnische minderheden.

In een andere studie werkte Smeekes met twee groepen studenten. De ene groep vroeg ze terug te denken aan het Nederland van vroeger, en op te schrijven wat hen nostalgisch maakte. De andere vroeg ze om iets te schrijven over wat vorig jaar in het nieuws was geweest. Daarna moesten de studenten vragen beantwoorden over etnische groepen in de samenleving. De studenten bij wie nostalgie was aangewakkerd, vonden dat Nederland meer toebehoort aan zijn oorspronkelijke bewoners dan aan nieuwkomers.

Riskant

Het laat zien hoe nostalgie kan werken, zegt Smeekes: "Het is riskant als politici als Trump nostalgie oproepen, omdat het de potentie heeft om mensen in het wij-zij-denken te trekken." We zijn sneller geneigd om te denken dat het verleden van onze groep beter was, als we nostalgisch terugdenken aan het cultureel homogene verleden van ons land.

Opvallend is dat Smeekes in haar onderzoek 'de goeie ouwe tijd' niet definieerde, en dat zelfs jonge mensen aanmerkten dat ze nostalgie voelden. "Dat laat zien hoe nostalgie kan werken: het is geen rationeel argument, maar een ideaalbeeld." Mensen die dat ideaalbeeld relativeerden waren een uitzondering, zegt Smeekes: "Van de vijfhonderd waren er misschien tien die zeiden: 'Ik voel me niet nostalgisch, vroeger was het helemaal niet beter.'"

Mensen die moeilijke dingen meemaken geven aan nostalgischer te zijn

overleden, maar je herinnert je hoe bijzonder het altijd was om bij haar te zijn, hoe de klok bij haar thuis tikte en hoe het er rook.

Nieuw leven

Andersom is verandering ook een trigger voor nostalgie, zegt Wildschut. Uit onderzoek blijkt dat mensen die moeilijke dingen meemaken aangeven dat ze nostalgischer zijn. Daarom zijn eerstejaars studenten in Southampton geliefde onderzoeksobjecten; het is nogal wat als je vanuit je ouderlijk huis vertrokken bent naar de campus en een nieuw leven begint.

In een van die onderzoeken verdeelde Wildschut studenten in twee groepen. Tegen de ene groep zei hij: de studietijd is een tijd waarin alles verandert, je verliest contact met je achtergrond, je identiteit gaat helemaal veranderen. De andere groep hoorde een heel andere boodschap: de studietijd is een tijd waarin je je identiteit bevestigt, waarin je je verder verdiept in dingen waarin je geïnteresseerd bent, waarin je nieuwe vrienden maakt.

De gevolgen lieten zich raden: studenten die acuut terug gingen verlangen naar hun oude leven, waren de studenten die het gevoel hadden dat alles uit mekaar viel. Of zoals Wildschut zegt: "Scenario's van discontinuïteit roepen nostalgie op."

In die zin is nostalgie een vorm van coping, een manier waarop iemand omgaat met problemen en stress. Het is een functionele emotie, zegt Wildschut; die je het gevoel geeft dat er continuïteit is in je leven. Je kijkt terug en

Horizontaal

- 3 Origami-eenheid (4)
- 6 (Pseudo)wetenschappelijke familie van totaalvoetbal (8)
- 9 Menigte waarin thee wordt gedronken (9)
- 11 Veroorzaakt filevorming bij getallen (8)
- 12 Die heeft niet ons zonnige baantje (10)
- 13 Stevig deeltje dat zijn draai nooit geheel vindt (7)
- 14 Vondst van een tweede kans (10)
- 16 Stelselmatige plaats (5)
- 17 Draaibaar lustobject van Golden Earring (5)
- 18 Verspreid angstige verwachtingen (9)
- 20 Generieke wedstrijd (8)
- 21 Heeft Ben Feringa zoveel dat hij dat stadion voorbij is (6)
- 23 Idee van de centropartij (12)
- 25 Dat beest verbindt (3)
- 27 Door die combinatie ging het fout bij Epke (13)
- 28 Vluchtige eigenschap (4)
- 29 Wordt door Max graag ingetrapt (3)

Verticaal

- 1 Dan wordt er licht achterover gedrukt (17)
- 2 Vervoer voor een gewichtige werknemer (17)
- 4 Opblazeñ (9)
- 5 Doen H12 én V10, maar niet met dezelfde H23 (6)
- 7 Ook als ze scherp zijn: stompen (6)
- 8 Snoepreisje (10)
- 9 Koninklijke gast in Naturalis (3)
- 10 Extra grote satelliet (9)
- 14 (De maanlanding is) nepnieuws (4)
- 15 De albinosmurf is een ster (5+5)
- 16 Edele uitroep (2)
- 19 Verschillende quarksoorten (6)
- 20 Deze elektronica klinkt als dat eerbetoon (5)

- 22 Wetenschapsblad dat onderdeel is van een eeuwige discussie (6)
- 24 Versleuteltalen (5)
- 26 Onmisbaar H29 voor de kerstman (2)

Verder heeft u van Daan nog de oplossing van het ordeningsprobleem uit de column van 10 december te goed. De vraag was volgens welke regels deze zin geordend was: 'Paserende ontmoette Centraal vlakbij treinen turfde ooit een een die de schriftje Utrecht man ik in.' Daarbij was aangegeven dat de alfabetische volgorde expliciet niet gebruikt was. Het goede antwoord bestond uit de volgende drie regels:

- 1: aantal letters met 'gesloten lussen' in het woord (a, b, d, e, g, o, p, q) van hoog naar laag
- 2: aantal letters in het woord van hoog naar laag
- 3: indien de ordening na 1) en 2) nog niet vastligt: het woord waar letters gevormd uit niet-gekromde lijnen (i, k, l, v, w, x, z) het eerst voorkomen, komt eerst. Voorbeeld: 'ik' komt vóór 'in'. Beide woorden hebben namelijk evenveel gesloten lussen (0), evenveel letters (2) en de beginletter 'i' is niet-gekromd. Maar van de tweede letter in beide woorden bestaat de 'k' uit niet-gekromde lijnen, en de 'n' niet.

Blijkbaar was de opgave lastig: er kwam geen enkele juiste inzending binnen. Wel zaten er andere (soms vergezochte) oplossingen bij die dezelfde ordening opleverden. De puzzel laat zien hoe handig het is om één unieke manier te hebben waarop alle letters in een alfabet geordend zijn. De alfabetische volgorde is zo'n manier natuurlijk, maar zoals in de column al gezegd: die is nogal arbitrair.

De inzending die de oplossing het dichtst benaderde kwam van Kees van der Vlies. Gefeliciteerd!